

5. Rose K., Eldridge S., Chaplin L. The Sinternet of Things: An Overview. Understanding the Issues and Challenges of a More Connected World. – The Internet Society (ISOC), October 2015. – 50 p. URL: <http://www.internetsociety.org/sites/default/files/ISOC-IoT-Overview-20151022.pdf>.

6. Bhattacharya, S., Somayaji, S. R. K., Gadekallu, T. R., Alazab, M., & Maddikunta, P. K. R. (2022). A review on deep learning for future smart cities. *Internet Technology Letters*, 5(1), e187.

РОЛЬ ДЕРЖАВНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ПОЛІТИКИ У СПРИЯННІ ДИВЕРСИФІКАЦІЇ ЕКОНОМІКИ В УМОВАХ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ

ГЛУШКО Олег,

операційний директор приватного підприємства

«Голден-фарм», Україна

orcid.org/0009-0005-5170-8011

З 24 лютого 2022 року Україна переживає складний період, пов'язаний із повномасштабним вторгненням Росії. Ця подія призвела до значних руйнувань, людських страждань та економічних втрат. І хоча в таких умовах увага влади зосереджена в першу чергу на можливості знизити потенційні втрати від війни, однак не повинні забуватися й інші важливі складові економічного розвитку.

В сучасних умовах на міжнародному ринку між компаніями в усіх секторах економіки триває серйозна конкурентна боротьба: підприємства використовують усі доступні можливості для того, аби досягти більшого охоплення ринку, а отже потенційно і більших прибутків. Однією із найважливіших характеристик у такому контексті стає інноваційний розвиток того чи іншого підприємства. Причиною цьому є те, що чим більш інноваційним у своїх підходах є підприємство, тим більш унікальні продукти воно може випускати, тим більшу якість вони матимуть, а отже й формуватимуть вищий попит на міжнародному ринку.

Тим не менш, інновації впливають не лише на розвиток економічних аспектів країни, але й соціокультурних (спрощує та покращує можливості спілкування між людьми), освітніх (сприяє розвитку новітніх методів навчання та здобуття знань), екологічних

(зменшує вплив на зовнішнє середовище), а також позитивно впливає на рівень здоров'я населення (за рахунок покращення рівня медицини та збільшення доступу до неї). Інноваційний розвиток як такий має комплексний вплив на різні аспекти життя і суспільства, сприяючи змінам у багатьох сферах. Зважаючи на це, державна влада повинна приділяти більше часу тому, аби забезпечити більш якісне та ефективно впровадження інновацій на власних підприємствах та установах.

Цифрову трансформацію можна вважати однією із частин інноваційного процесу. Вона полягає в переході від традиційних методів до цифрових, використання ІТ-інструментів, розвиток онлайн-сервісів, автоматизацію процесів тощо. Такі методи дозволяють оптимізувати значну кількість процесів на різного роду підприємствах та установах, дають змогу більш ефективно спілкуватися з клієнтами, значно зменшувати час на обробку навіть великих обсягів даних. Держава у тому числі має значні можливості стосовно розвитку технологій такого роду за допомогою наявних інструментів. При чому кількість таких інструментів є досить значною: це і покращення наявної законодавчої бази, і спрощення умов для залучення інвестицій, і розробка нових освітніх програм, націлених на ознайомлення учнів із цифровими технологіями, тощо. Можливості покращення такого роду технологій таким чином залежать в першу чергу від ефективності проведеної державної політики, залученості представників влади до цього процесу, а також діяльності інших суб'єктів, зокрема підприємств, у даному процесі.

Однією із проблем розвитку української економіки, що особливо яскраво себе проявляє після 2014 року, є її надмірна концентрація. Концентрація економіки в цілому полягає в занадто високій ролі однієї чи кількох галузей у порівнянні з іншими. Таким чином, у випадку виникнення труднощів у даній галузі, що може бути пов'язано як із проблемами в світовому контексті, так і локальному, країна може отримати значні збитки та поступове довге відновлення. З іншого боку, сприятливі умови для розвитку цієї галузі країна може пережити певний економічний стрибок. Тим не менш, в довгостроковій перспективі, це в цілому призводить до скоріше негативних результатів, ніж позитивних.

Українська економіка також є достатньо концентрованою, а саме є залежною від можливості експорту сільськогосподарських продуктів. Легко перевірити це можна за допомогою оцінки долі експорту продукції сільського господарства.

Рис. 1. Доля сільського господарства в експорті товарів України та індекс Герфіндаля Гіршмана

Джерело: складено автором на основі [1]

Як можна побачити з Рисунку 1, частка сільського господарства в експорті поступово зростає, а разом із нею – і індекс Герфіндаля Гіршмана, що першочергово використовувався для оцінки рівня монополізації ринку, але загалом може бути застосовний і для дослідження рівня концентрації чи диверсифікації і інших складових. Значення індексу, починаючи вже з 2011 року, постійно перевищує рівень в 2000. Це є свідченням того, що економіка країни є значно концентрованою. Варто зазначити, що на Рисунку 1 оцінювався в першу чергу експорт товарів, а не послуг, але це не змінило б того факту, що економіка України наразі є надто концентрованою на експорті сільського господарства.

Наведені вище дані говорять про те, що сучасна економіка України потребує проведення такої діяльності, що дозволила б знизити її залежність від експорту продукції сільського господарства. Під час повномасштабного вторгнення негативні ефекти, що проявляються внаслідок подібної надмірної орієнтації, проявили себе дуже яскраво. Так, через перекриття російськими військами основних українських портів, країна довгий час була обмеженою в контексті вивезення власної продукції сільського господарства до інших країн. Це призвело до того, що підприємства не мали змоги отримувати прибутки від цієї діяльності, що могло призвести до їхнього банкрутства (загалом це відбувалося в малому та середньому бізнесі).

Страждала й держава, через зниження податкових надходжень, а також і населення, у зв'язку з тим, що компанії були вимушені приймати відповідні дії для підвищення власної фінансової стійкості (скорочувати персонал, затримувати виплату заробітних плат, тощо).

Для уникнення подібних наслідків у майбутньому, важливим є проведення диверсифікації економіки, тобто ціленаправлена діяльність держави на збільшення ролі інших галузей в розвитку країни. Успішні випадки проведення такої політики уже є в міжнародній практиці: зокрема, Саудівська Аравія, яка значно була сконцентрована на експорті енергоресурсів, успішно провела диверсифікацію економіки, розвинувши різні складові своєї сфери послуг. Іншими словами, країна активно розвиває галузі, які не пов'язані з видобутком нафти: зокрема отримані надприбутки направляються в сферу туризму, медичних послуг та освіти. Значна увага приділялася інфраструктурним проектам, будівництву міст, шкіл, шпиталів, аеропортів тощо. Крім того, наразі країна є одним із новітніх фінансових центрів, що стрімко розвиваються: в країні створюються інвестиційні фонди, стрімко впроваджуються новітні фінансові технології, інновації в банківській системі тощо [2]. Іншими словами, проведення подібного роду масштабної політики може дійсно дати змогу досягти гарних результатів у цьому напрямку.

Хоча Україна має відмінності в характері диверсифікації, що був присутній в Саудівській Аравії, однак діяльність, яку вона має проводити, повинна бути схожою. Варто значно більше уваги приділяти питанням ефективності розподілу грошових коштів для стимулювання розвитку інновацій в країні, сфери послуг. Однією із таких складових має стати й тотальна цифровізація економіки: вона має досить різномірний вплив на рівень диверсифікації. Так цифрові технології можуть створювати нові можливості для бізнесу в різних сферах; покращувати ефективність та продуктивність у різних секторах; більш ефективно розвивати інновації та сприяти розвитку культури, мистецтва, освіти тощо.

В Україні наразі значна активність в напрямку впровадження цифрових технологій іде з боку підприємців: багато компаній використовують цифрові технології у своїй діяльності, а саме активно розвивають електронну комерцію, хмарні технології, можливості дистанційного управління процесами тощо. Особливо яскраво це помітно на прикладі великих компаній (але такі тенденції є значно менш поширеними серед малих та середніх підприємств), а також в секторі інформаційних технологій. За останні роки також були помітні покращення у сфері інтернет-інфраструктури.

Тим не менш, виникає питання в тому, наскільки активно держава впливає на впровадження цифрових технологій. В Україні для цього було створено окремий орган, Міністерство цифрової трансформації, що виступає ініціатором ініціатив щодо модернізації різних секторів шляхом запровадження електронних послуг, політики відкритих даних та взаємодії державних реєстрів. Створений за сприяння міністерства додаток «Дія» має на меті забезпечити універсальний спрощений доступ до державних послуг, що дає змогу уникнути бюрократизації, а також підвищити прозорість багатьох процесів всередині країни. Міністерство також регулює віртуальні активи, просуває електронні довірчі послуги та контролює системи електронного документообігу та ідентифікації. Іншими словами, діяльність організації є досить багатогранною, хоч вона й направлена скоріше на цифровізацію процесів, пов'язаних більше з взаємодією між державою та суспільством.

Насправді ж існує окремий проект, що має на меті впроваджувати цифрові технології в український бізнес – «Дія.Бізнес». Його ціллю є заохочувати створювати бізнес в Україні, навчати населення веденню підприємницької діяльності, підтримувати стартапи, захищати права українських підприємців та сприяти зростанню, масштабуванню та інтернаціоналізації українського бізнесу. Всю його діяльність можна поділити на дві частини: онлайн та офлайн. У першому випадку платформа діє як комплексний ресурсний хаб з бізнес-ідеями, шаблонами юридичних документів, навчальними кейсами підприємців, новинами, консультаціями тощо. В офлайн «Дія.Бізнес» керує мережею центрів підтримки по всій Україні, що надає безкоштовні консультації, проводить освітні заходи тощо. При чому такого роду діяльність продовжується навіть в умовах війни. Тим не менш, складно оцінити, наскільки насправді є ефективною діяльність даної організації: зважаючи на досить значні проблеми розвитку бізнесу в умовах війни можна припустити, що держава повинна значно більше уваги приділяти як питанням їхньої цифровізації, так і забезпечення можливостей для розвитку в цілому.

Сучасні тенденції розвитку цифровізації в Україні досліджував Д.О. Котелевець, зазначаючи, що країна наразі не є однією з таких, що найбільш ефективно використовують свій потенціал у розвитку цифрової економіки [3]. Дослідивши показники готовності національної економіки до цифровізації, учений робить висновок про важливість покращення покриття мережею Інтернет, збільшення уваги проблемам підготовки кваліфікованих кадрів, розвитку цифрової інфраструктури товарів та послуг. Яненкова І.Г. зробила

дещо інші висновки, що полягали в тому, що в Україні процеси цифровізації розвиваються досить швидко, головним чином завдяки людському потенціалу сектору інформаційних технологій, цифровим ініціативам ЄС і діяльності громад [4]. Тим не менш, окремі інституційні фактори та нерозвинена цифрова інфраструктура перешкоджають цьому прогресу. Відмічалось також, що країні не вистачає чітких довгострокових планів та ідей в рамках впровадження даних технологій, що не дивно, зважаючи на повномасштабне вторгнення Росії та фактичну неможливість формування довгострокових планів. Таким чином, учена рекомендує в першу чергу змінити концепцію розвитку цифрових технологій для забезпечення більш злагодженої політики формування даної складової.

Таким чином, роль держави у розвитку цифрових технологій є величезною, оскільки лише вона може скорегувати грошові кошти з бюджету в потрібні галузі. Наразі, зважаючи на війну в Україні, виділити додаткові ресурси задля впровадження нових технологій на підприємства чи організації складно, чи навіть неможливо. Тим не менш, дії в цьому напрямку повинні бути, а особливо – після закінчення війни, оскільки саме в розвитку технологій є основа диверсифікації економіки та підвищення рівня конкурентоспроможності країни, її стійкості.

Список використаних джерел

1. Trade Map. 2024. <https://www.trademap.org/>
2. Guendouz, A. A., Ouassaf, S. M. The economic deversification in Saudi Arabia under the strategic vision 2030. *Academy of Accounting and Financial Studies Journal*. 2020. Vol. 24 № 5. p. 1–23. https://www.researchgate.net/profile/AbdelkrimGuendouz/publication/346080275_The_Economic_Diversification_in_Saudi_Arabia_under_the_Strategic_Vision_2030/links/5fba382a299bf104cf6af618/The-Economic-Diversification-in-Saudi-Arabia-under-the-Strategic-Vision-2030.pdf
3. Котелевець, Д.О. Тенденції розвитку цифрової економіки в Україні. *Проблеми сучасних трансформацій*. Серія: економіка та управління. 2022. № 5. С. 1–8. <https://reicst.com.ua/pmt/article/view/2022-5-03-01>
4. Яненкоова, І.Г. Чинники і шлях розвитку цифровізації в Україні. *Наукові дисертації*. № 3. С. 4–22. https://www.researchgate.net/publication/360261528_Cinniki_i_slahi_rozvitku_cifrovizacii_v_Ukraini